

УГОДА ПРО РЕГІОНАЛЬНЕ ВСЕОХОПЛЮЮЧЕ ЕКОНОМІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО: НОВЕ ДЖЕРЕЛО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Н.М. Гавриленко, головний консультант відділу нових викликів
Г.М. Широкий, головний консультант відділу нових викликів
центру зовнішньополітичних досліджень НІСД

Вісім років переговорів між державами АСЕАН та Австралією, Китаєм, Республікою Корея, Новою Зеландією і Японією завершилися підписанням 15 листопада 2020 року Угоди про Регіональне Всеохоплююче Економічне партнерство (далі – УРВЕП). 15 держав Азіатсько-Тихоокеанському регіону уклали найбільшу торговельну угоду, яка покликана зміцнити економічні зв'язки та відновити економічне зростання за умов пандемії COVID-19.

УРВЕП запрацює одразу через 60 днів після того, як принаймні шість держав Асоціації держав Південно-Східної Азії¹ (далі – АСЕАН) та три країни, що не входять до цієї асоціації, виконають встановлені національними законодавствами процедури і передадуть у депозитарій відповідні інструменти ратифікації, прийняття або схвалення ними цієї угоди.

На сьогодні відомо, що з 15-ти держав-підписантів УРВЕП Японія², Сінгапур³ та Китай⁴ завершили ратифікаційний процес. При цьому, за інформацією міністерства торгівлі Китаю, держави-підписанти УРВЕП чітко дали зрозуміти, що будуть прагнути завершити її ратифікацію протягом поточного року, щоб угода почала функціонувати не пізніше ніж з 1 січня 2022 року.

УРВЕП включає 20 глав і охоплює багато сфер, зокрема: положення щодо торгівлі товарами, у тому числі з урахуванням правил походження; митні процедури та сприяння торгівлі; санітарно-фітосанітарні заходи; стандарти, технічні регламенти

¹ Створена у 1967 році як регіональна організація Південно-Східної Азії, до якої входять 10 країн: Бруней-Даруссалам, В'єтнам, Індонезія, Камбоджа, Лаос, Малайзія, М'янма, Сінгапур, Таїланд та Філіппіни.

² https://www.mofa.go.jp/press/release/press1e_000202.html.

³ <https://www.mti.gov.sg/-/media/MTI/Newsroom/Press-Releases/2021/04/Press-Release-on-Ratification-of-the-RCEP.pdf>.

⁴ <https://www.ciie.org/zbh/en/news/exhibition/news/20210420/27699.html>.

та процедури оцінки відповідності; торговельні захисні заходи. В УРВЕП також передбачаються положення щодо торгівлі послугами, включаючи спеціальні положення про фінансові, телекомунікаційні, професійні послуги та тимчасове переміщення фізичних осіб. Інші глави присвячені інвестиціям, інтелектуальній власності, електронній комерції, конкуренції, малим та середнім підприємствам, економічному та технічному співробітництву, державним закупівлям та правовій і інституційній сферам, зокрема врегулюванню спорів. УРВЕП не охоплено питання функціонування державних підприємств, навколишнього середовища, дотримання принципів та прав у сфері праці, що у сучасному світі є політично чутливими.

Разом з тим, в УРВЕП передбачене положення, що вона є відкритою для вступу будь-якої економіки через 18 місяців після набуття нею чинності. Окремо, держави-підписанти УРВЕП заохотили до вступу Індію, яка як держава-учасниця переговорів від самого їх початку може приєднатися з дати введення в дію УРВЕП⁵.

УРВЕП є найбільшою торговельною угодою з точки зору виробництва продукції та чисельності населення учасників. Зокрема, ВВП держав-підписантів УРВЕП становить майже 26 трлн дол. США, або 31% світового ВВП. На території цього економічного об'єднання проживає близько 2,3 млрд осіб, або 29,4% світового населення (додаток 1).

Зовнішня торгівля в рамках УРВЕП теж займає значну частину світової торгівлі товарами – 10,1 трлн дол. США (29,2% загального обсягу світової торгівлі товарами). Разом з тим, зовнішня торгівля між усіма державами-підписантами УРВЕП характеризувалася загалом різнорівневими зв'язками. Зокрема, питома вага зовнішньої торгівлі між державами-підписантами УРВЕП у їх загальній зовнішній торгівлі становила 43,4%, при цьому частки зовнішньої торгівлі окремих держав з іншими чотирнадцятьма державами-підписантами УРВЕП у загальній зовнішній торгівлі цих держав коливалася у діапазоні 31,7% (Китай) – 92,6% (Лаос).

Ініціатива держав АСЕАН щодо укладення УРВЕП та вищезазначені показники опосередковано свідчать з одного боку про наміри азійсько-тихоокеанських держав зміцнити свої торговельні зв'язки з домінуючими у регіоні торговельними партнерами, передусім з Китаєм та Японією, з іншого – про стимулювання великими економіками інтеграційних процесів навколо себе задля посилення своїх позицій в регіоні, забезпечення доступу своїх товарів та послуг до ринків регіону та гарантування імпорту товарів та послуг, необхідних для їх стійкого економічного зростання через обмеженість ресурсів. Тому, можна очікувати, що імпорт, перш за все, до Китаю буде впевнено зростати.

Ці процеси відбуваються на тлі виходу США із переговорів щодо угоди про створення ще одного торговельного блоку в регіоні – Транс-тихоокеанського партнерства (наразі – Угода про всеохоплююче і прогресивне транс-тихоокеанське партнерство (далі – УВПТТП), 7 країн якого підписали УРВЕП (рис. 1). Це дещо підсилює роль Китаю у регіоні і дозволило йому, зокрема, посилити економічний тиск на Австралію.

⁵ <https://rcepsec.org/wp-content/uploads/2020/11/Chapter-20.pdf>.

Рис. 1. ВВП держав-членів УВРЕП та УВПТТП у 2020 р., млрд дол. США

<u>УВПТТП (11)</u>	<u>УВРЕП (15)</u>
<p>Канада (1643) Мексика (1076) Перу (202) Чилі (253)</p>	<p>Австралія (1331) Бруней-Даруссалам (12) В'єтнам (271) Нова Зеландія (213) Сінгапур (340) Малайзія (337) Японія (5065,0)</p> <p>Індонезія (1058) Камбоджа (25) Китай (14723) Республіка Корея (1631) Лаоська НДР (19) М'янма (76) Таїланд (502) Філіппіни (362)</p>

Джерело: Світовий банк.

УВРЕП об'єднала держави, що мають різні рівні економічного розвитку і відповідно конкурентоспроможності. Це, вірогідно, надаватиме певні переваги в цілому більш міцнішим в економічному плані державам. Так, згідно з індексом глобальної конкурентоспроможності Сінгапур посідає 1-ше місце у світовому рейтингу конкурентоспроможності, Японія – 6-те, Республіка Корея – 13-те, Австралія – 16-те, Китай – 28-ме, тимчасом як Бруней-Даруссалам – 54-те, Філіппіни – 64-те, В'єтнам – 67-ме, Камбоджа – 106-те, Лаос – 113-те.

УВРЕП є угодою, що в деякій мірі модернізує положення існуючих угод між АСЕАН і рештою держав-підписантів, а також вона стала **платформою для лібералізації торгівлі між найбільшими економіками УВРЕП – Японією та Китаєм і Республікою Корея**, оскільки Японія не мала угод про вільну торгівлю з ними.

Варто зазначити, що незважаючи на те, що держави АСЕАН були ініціаторами підписання УВРЕП, саме економіки Китаю, Японії та Республіки Корея мають стати основними гравцями та бенефіціарами цього об'єднання: ВВП трійки у 2020 р. становило майже 21,4 трлн дол. США, або 82,3% обсягу ВВП держав-підписантів УВРЕП, а на їх території мешкає понад 1,6 млрд осіб, що становить 69,4% чисельності населення всього блоку держав.

За оцінками Інституту міжнародної економіки Петерсона, впровадження УВРЕП у 2030 р. загалом додасть до світової економіки 186 млрд дол. США і в середньому 0,2% до ВВП своїх держав-учасниць. В основному найбільший зиск від УВРЕП отримають Китай, Японія та Республіка Корея з річними приростами ВВП в обсязі 85, 48 та 23 млрд дол. США відповідно.

З високим ступенем впевненості можна стверджувати, що держави АСЕАН, економіки яких мають високий потенціал розвитку, повинні також отримати позитивні результати від УВРЕП (насамперед Індонезія, Малайзія, Таїланд, Філіппіни та В'єтнам).

Вплив УРВЕП міг би значно зрости у разі приєднання до неї Індії, яка в 2019 р. вийшла з переговорів через напружені стосунки з Китаєм, побоювання, що деякі сектори її економіки (сільське господарство, обробна, електронна промисловості та металургія) не витримають додаткової конкуренції на внутрішньому ринку з боку імпорту, а також з огляду на існуючий торговий дефіцит з переважною більшістю держав-підписантів УРВЕП⁶.

На думку індійських експертів, додатковими чинниками, які вплинули на рішення Індії вийти з переговорів, були такі: відсутність реальних перспектив щодо суттєвого нарощування експорту товарів та послуг; збереження нетарифних бар'єрів у торгівлі; недосконалість у визначенні походження товарів; відсутність дієвих механізмів захисту внутрішнього ринку.

До того ж, партнери у переговорах не врахували позицію Індії, яка полягала у тому, щоб виключити режим найбільшого сприяння з інвестиційної глави угоди, оскільки Індія не бажала надавати преференції у цій сфері державам, з якими вона має територіальні суперечки, такі ж як стратегічним партнерами або надані з геополітичних міркувань. Складним питанням для Індії також залишалося отримання учасниками УРВЕП переваг у чутливих секторах економіки таких, як оборонна галузь⁷.

Доступ до ринку в рамках УРВЕП

УРВЕП визначає умови торгівлі товарами, зокрема загальні положення, режим доступу до ринків держав блоку, а також нетарифні заходи. Зменшення або скасування ввізних мит на товари походженням з держав-підписантів здійснюватиметься відповідно до тарифних графіків у додатку 1 до УРВЕП.

Відзначається, що загалом УРВЕП покращить доступ до ринку за рахунок скасованих тарифів і квот на ввезення понад 65% товарів та зробить бізнес передбачуваним із загальними правилами походження та прозорими правилами після набрання нею чинності. Це, в свою чергу, повинно заохотити бізнес інвестувати більше в регіон, у тому числі у створення ланцюгів поставок та послуг, а також стимулюватиме створення робочих місць⁸.

Серед ключових особливостей тарифних графіків держав-підписантів УРВЕП слід відмітити, зокрема, такі:

- відсутність уніфікованого тарифного графіку для усіх 15 держав (В'єтнам, Індонезія, Китай, Республіка Корея, Філіппіни мають окремі тарифні графіки для деяких держав об'єднання);
- різна глибина лібералізації доступу до ринку в залежності від рівня економічного розвитку держави (наприклад, у тарифному графіку Китаю для держав АСЕАН нульова ставка встановлюватиметься на 90,5% товарів,

⁶ https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c699%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c3%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1.

⁷ <https://indianexpress.com/article/explained/india-out-of-rcep-china-economy-trade-angle-7053877/>.

⁸ <https://rcepsec.org>.

винятки з режиму вільної торгівлі для 4,1%, тоді як для Республіки Кореї – 86,0% і 13,0% відповідно, Японії – 86,0% і 13,6% відповідно);

- досить тривалі двадцятирічні перехідні періоди скасування та зменшення ввізних мит (у випадку з тарифним графіком Республіки Кореї для Китаю навіть 35 років);
- збереження значної кількості винятків з режиму вільної торгівлі чутливих товарів.

Зростанню обсягів торгівлі покликані сприяти відносно ліберальні правила походження товарів, згідно з якими, наприклад, велика кількість товарів буде підпадати під дію нульових або знижених ввізних мит згідно з тарифними графіками у разі, коли до них буде додано лише 40% їх вартості в межах регіону.

Зовнішня торгівля товарами між Україною та державами УРВЕП

Україна серйозно налаштована на інтенсифікацію відносин з азійськими країнами і останніми роками нарощує обсяги зовнішньої торгівлі товарами з регіоном УРВЕП. Так, у 2020 р. товарообіг з цим регіоном збільшився на 13,8% до 20,6 млрд дол. США, при цьому український експорт збільшився до 9,3 млрд дол. США (+54,0%), а імпорт зменшився до 11,3 млрд дол. США (-6,4%). Сальдо зовнішньої торгівлі товарами залишається негативним – близько 2 млрд дол. США. Частки товарообігу, українського експорту та імпорту до/з держав регіону в загальних їх обсягах становлять 19,9%, 18,8% і 20,9% відповідно (додаток 2).

Зовнішня торгівля України з державами АСЕАН

Торговельні зв'язки з державами АСЕАН динамічно розвиваються, незважаючи на деяке сповільнення, спричинене пандемією COVID-19. У попередньому році загальний обсяг торгівлі товарами з державами АСЕАН дещо зменшився до 2,9 млрд дол. США. Експорт скоротився з 1,8 до 1,6 млрд дол. США (-9,5%), а імпорт практично не змінився – 1,3 млрд дол. США. Сальдо зовнішньої торгівлі товарами залишається позитивним – 0,3 млрд дол. США. Серед ключових держав-партнерів України за підсумками 2020 р. – Індонезія, В'єтнам, Малайзія, Таїланд, Філіппіни, Сінгапур.

Довідково. До держав АСЕАН Україна в основному експортувала зернові (пшениця, кукурудза), чорні метали, олію, залізу, титанові руди та їх концентрати, відходи виробництва соняшникової олії, кукурудзяний крохмаль, пшеничне борошно, деревина та вироби з неї.

Основу імпорту з держав АСЕАН становили електричні машини та обладнання, пальмова олія, машини автоматичного оброблення інформації, друкарське обладнання, установки для кондиціонування повітря, холодильне обладнання, вироби з гуми, взуття, прилади та апарати оптичні, фотографічні, трикотажний і текстильний одяг та додаткові речі до одягу.

Основні економічні показники держав-підписантів УРВЕП

Держава-підписант УРВЕП	ВВП у 2020 р., млрд дол. США	Населення у 2020 р., млн осіб.	Зовнішня торгівля товарами у 2020 р.			Індекс глобальної конкуренто- спроможності ⁹
			Загальна зовнішня торгівля, млрд дол. США	Зовнішня торгівля з державами- підписантами УРВЕП, млрд дол. США	Питома вага зовнішньої торгівлі з державами- підписантами УРВЕП у загальній зовнішній торгівлі, %	
Австралія	1331,0	25,7	456,8	261,2	57,2%	78,7 (16 місце в рейтингу)
Бруней-Даруссалам	12,0	0,4	11,9	4,5	37,6%	62,8 (56 місце в рейтингу)
В'єтнам	271,2	97,3	542,8	301,5	55,6%	61,5 (67 місце в рейтингу)
Індонезія	1058,0	273,5	304,9	183,9	60,3%	64,6 (50 місце в рейтингу)
Камбоджа	25,3	16,7	37,0	22,4	60,6%	52,1 (106 місце в рейтингу)
Китай	14723,0	1402,0	4646,2	1473,8	31,7%	73,9 (28 місце в рейтингу)
Корея, Республіка	1631,0	51,8	980,3	484,0	49,4%	79,6 (13 місце в рейтингу)
Лаоська НДР	19,1	7,3	12,6	11,7	92,6%	50,1 (113 місце в рейтингу)
Малайзія	336,7	32,4	423,1	245,3	58,0%	74,6 (27 місце в рейтингу)
М'янма	76,2	54,4	34,9	22,5	64,3%	немає даних
Нова Зеландія	212,5	5,1	74,5	44,4	59,6%	76,7 (19 місце в рейтингу)
Сінгапур	340,0	5,7	702,7	356,7	50,8%	84,8 (1 місце в рейтингу)
Таїланд	501,8	69,8	437,9	254,6	58,1%	68,1 (40 місце в рейтингу)
Філіппіни	361,5	109,6	154,6	94,6	61,2%	61,9 (64 місце в рейтингу)
Японія	5065,0	125,8	1275,6	620,5	48,6%	82,3 (6 місце в рейтингу)
у т.ч.: Китай, Японія та Республіка Корея	21419,0	1579,6	6902,2	2578,3	37,4%	
УРВЕП, всього	25964,2	2277,5	10096,0	4381,6	43,4%	
Питома вага УРВЕП у світі	30,7%	29,4%	29,2%			
Світ, всього	84705,0	7753,0	34611,4			

Джерело: власні розрахунки за даними Світового банку, Міжнародного центру торгівлі.

⁹ http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf.

Зовнішня торгівля товарами України з державами-підписантами УРВЕП у 2018-2020 рр., тис. дол. США

Держави-підписанти УРВЕП	2018			2019			2020		
	Експорт	Імпорт	Сальдо	Експорт	Імпорт	Сальдо	Експорт	Імпорт	Сальдо
Всього	47 334 680	57 187 093	-9 852 413	49 853 049	60 684 881	-10 831 832	49 388 093	53 978 092	-4 589 999
АСЕАН	1 634 089	1 223 720	410 369	1 762 362	1 306 228	456 134	1 594 868	1 301 361	293 507
<i>Питома вага</i>	3,5	2,1		3,5	2,2		3,2	2,4	
Індонезія	616 238	259 889	356 349	733 157	295 819	437 338	733 699	278 579	455 120
В'єтнам	132 023	414 623	-282 600	95 458	430 486	-335 028	182 377	462 358	-279 981
Малайзія	125 583	230 291	-104 708	181 606	230 332	-48 726	181 069	230 685	-49 616
Філіппіни	329 405	58 566	270 839	206 939	52 598	154 341	169 898	49 050	120 848
Таїланд	228 578	198 522	30 056	320 977	217 893	103 084	164 518	193 731	-29 213
Сінгапур	165 717	31 886	133 831	188 523	38 338	150 185	123 051	45 628	77 423
М'янма	35 671	593	29 741	33 316	14 638	18 678	37 446	16 772	20 674
Камбоджа	621	22 995	-22 374	1 620	25 425	-23 805	1 852	23 941	-22 089
Лаос НДР	180	1 013	-833	726	699	27	827	612	215
Бруней-Даруссалам	73	5	68	40	0	40	131	5	126
Австралія	30 034	54 005	-23 971	43 475	99 539	-56 064	42 225	25 711	16 514
<i>Питома вага</i>	0,06	0,09		0,09	0,16		0,09	0,05	
Китай	2 200 142	7 608 356	-5 408 214	3 590 068	9 203 749	-5 613 681	7 107 290	8 357 191	-1 249 901
<i>Питома вага</i>	4,6	13,3		7,2	15,2		14,4	15,5	
Японія	231 866	737 434	-505 568	249 942	962 881	-712 939	181 745	1 075 076	-893 331
<i>Питома вага</i>	0,49	1,29		0,51	1,59		0,37	1,99	
Республіка Корея	327 435	436 625	-109 190	375 869	455 696	-79 827	351 509	497 093	-145 584
<i>Питома вага</i>	0,69	0,76		0,75	0,75		0,71	0,92	
Нова Зеландія	5 200	1 500	-9 800	9 391	16 583	-7 192	9 708	19 088	-9 380
<i>Питома вага</i>	0,01	0,03		0,02	0,03		0,02	0,04	
Разом 15 країн	4 428 766	10 075 140	-5 646 374	6 031 107	12 044 676	-6 013 569	9 287 345	11 275 520	-1 988 175
<i>Питома вага</i>	9,4%	17,6%		12,1%	19,8%		18,8%	20,9%	

Джерело: за даними Міжнародного центру торгівлі (мають незначні розбіжності з даними Держстату).